

LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS KANCELIARIJA
VIEŠOJO VALDYMO GRUPĖ

PAŽYMA
DĖL LIETUVOS MIGRACIJOS POLITIKOS KRYPTIŲ ĮGYVENDINIMO IR
MIGRACIJOS PROCESŲ STEBĖSENOS ATASKAITOS

2021-05-28 Nr.
Vilnius

1. Ataskaitą teikia Vidaus reikalų ministerija.

2. **Ataskaitos esmė.** Vadovaujantis Lietuvos migracijos politikos gairėmis, patvirtintomis Vyriausybės 2014 m. sausio 22 d. nutarimu Nr. 79, (toliau – Gairės) teikiama apibendrinta informacija apie institucijų vykdytas priemones, įgyvendinant migracijos politikos kryptis, taip pat informacija apie esminius migracijos procesų pokyčius 2020 m., išvados ir pasiūlymai.

Pastaraisiais metais mažėjęs **gyventojų skaičius nežymiai padidėjo (0,04 proc.** palyginti su 2020 m. pradžia). **2021 m. pradžioje** šalyje gyveno **2 795 300** asmenų (2020 m. pradžioje – 2 794 300 asmenų). Dėl natūralios gyventojų kaitos (gimusių ir mirusių skaičiaus skirtumas) gyventojų skaičius sumažėjo 18 908, tačiau **dėl neto tarptautinės migracijos** (imigrantų ir emigrantų skaičiaus skirtumas) **padidėjo 19 993**.

Užsieniečių skaičius nuolat didėja: **2020 m. – 87 267 (18,3 proc. daugiau** nei 2019 m. – 64 672). **76 511 yra Europos valstybių piliečiai** (padidėjo 18,5 proc.), didžiausią dalį sudaro **Ukrainos piliečiai – 30 139** (padidėjo 26,0 proc.), Baltarusijos – 23 440 (padidėjo 31,9 proc.), Rusijos – 12 809 (padidėjo 1,3 proc.).

Emigracijos ir grįžtamosios migracijos sritis

Emigruojančiųjų nuolat mažėja - 2020 m. **emigravo 23 103 nuolatiniai gyventojai**, t. y. 21,1 proc. (6 170) žmonių mažiau nei 2019 m. (emigravo 29 273, 2018 m. – 32 206, 2017 m. – 47 925 gyventojai). 2020 m., kaip ir 2019 m., dauguma (**6 043, arba 26,2 proc.**) **emigravo į Jungtinę Karalystę** (lyginant su 2019 m., – sumažėjo 40,3 proc.) Dažniausios **išvykimo priežastys**: studijuoti (18 proc.), išvyko pas sutuoktinį (17 proc.), buvo per mažos pajamos (17 proc.), dėl didesnių karjeros galimybių, norėjo pakeisti gyvenimą (16 proc.).

Daugėja grįžtančių **Lietuvos Respublikos piliečių**. 2020 m. **grįžo 20 804 piliečiai**, t. y. 1,9 proc. **daugiau** nei 2019 m. (2019 m. – 20 412, 2018 m. – 16 592), **iš Jungtinės Karalystės grįžo 9 630**, t. y. 46,29 proc. visų grįžusių piliečių (2019 m. – 9 587). Grįžtantieji labiausiai domėjosi klausimais, susijusiais su parama jaunoms šeimoms, vaiko gimimo ir auginimo išmokomis, nedarbo išmokomis, parama verslo pradžiai, parama būstui įsigyti, taip pat gyvenamosios vietos deklaravimu, privalomuoju sveikatos draudimu ir pan., todėl **skatinant grįžimą, didžiausias dėmesys turėtų būti skiriamas priemonėms, palengvinančioms grįžusiųjų reintegraciją**.

Imigracijos sritis

COVID-19 pandemija sudarė papildomų iššūkių, tačiau **imigrantų daugėjo jau ketvirtus metus iš eilės**. 2020 m. į Lietuvą **imigravo 22 292 užsieniečiai** (2019 m. – 19 655). Daugiausiai iš Ukrainos – 9 309 (2019 m. – 8 867), Baltarusijos – 7 279 (2019 m. – 6 388), Rusijos – 996 (2019 m. – 1 043). **Nors Baltarusijos piliečiams sudarytos galimybės vizą gauti supaprastinta tvarka,**

tačiau dėl COVID-19 pandemijos įvesti ribojimai bei kaimyninių valstybių konkurencija lėmė tai, kad atvykstančių Baltarusijos piliečių skaičius labai nepadidėjo.

Užsieniečiams vis daugiau išduodama leidimų laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje – 2020 m. buvo išduoti **40 552 leidimai laikinai gyventi** (lyginant su 2019 m. **padidėjo 6,6 proc.** (2019 m. – 38 036, 2018 m. – 22 831)). Daugumą išduotų leidimų laikinai gyventi sudarė leidimai užsieniečiams, **ketinantiems dirbti Lietuvoje**. Darbo imigracija labiausiai naudojasi įmonės, kurių veikloje nereikia aukštos profesinės kvalifikacijos, todėl **būtina stebėti padėtį atitinkamose ūkio šakose, kad Lietuvos piliečiai nebūtų išstumti iš darbo rinkos pigesnės darbo jėgos**.

Nors bendras atvykstančių užsieniečių skaičius 2020 m. augo, **užsieniečių, kurie laikomi prioritetinėmis grupėmis (aukštos profesinės kvalifikacijos užsieniečiai, studentai, dėstytojai ir tyrėjai, startuoliai), skaičiai, kurie ir 2019 m. nebuvo dideli, dar labiau sumažėjo**. Tam įtakos galėjo turėti COVID-19 pandemija, todėl šiuo metu **neįmanoma įvertinti 2019–2020 m. supaprastintų ir patobulintų imigracijos procedūrų poveikio**.

Iššūkių kyla ir su studentų iš užsienio pritraukimu studijuoti ir išlaikymu pasiliekant Lietuvoje po studijų. **Doktorantūros programose studijuojančių studentų iš užsienio dalis yra viena mažiausių tarp EBPO valstybių (4,4 proc.)**.

Daugėjant dirbančių užsieniečių, **didėja jų išnaudojimo ir prekybos žmonėmis rizika**. 2020 m. **nelegaliai dirbančių užsieniečių skaičius**, palyginti su 2019 m., **išaugo apie 28,4 proc.**

Vis dar nustatoma piktnaudžiavimo atvejų, kai užsieniečiai, kurie siekia gauti leidimus laikinai gyventi ar nacionalines vizas, tik formaliai atitinka teisės aktuose nustatytus reikalavimus, **todėl būtina ir toliau stiprinti užsieniečių teisėto buvimo Lietuvoje kontrolę ir šalinti piktnaudžiavimo galimybes**.

Prieglobsčio (tarptautinės apsaugos) sritis

2020 m. 80 trečiųjų šalių piliečių suteiktas pabėgėlio statusas, 1 – suteikta papildoma apsauga, gautas 321 naujas prieglobsčio prašymas. **Lyginant su ankstesnių metų statistika, prieglobsčio prašytojų srautas sumažėjo** (tai daugiausia lėmė dėl COVID-19), tačiau, užsitęsęs Baltarusijos politinei krizei, labai **padaugėjo migrantų iš Baltarusijos**. 2020 m. 81 Baltarusijos pilietis pateikė prašymą suteikti prieglobstį (2019 m. – 18, **padidėjo 350 proc.**).

Nors 2020 m. perpus sumažėjo prieglobsčio prašytojų, **piktnaudžiavusiųjų prieglobsčio suteikimo procedūra užsieniečių dalis** nuo bendro prieglobsčio prašytojų skaičiaus **išaugo** (2019 m. prieglobsčio suteikimo procedūra piktnaudžiavo maždaug kas trečias pasiprašęs prieglobsčio užsienietis, o 2020 m. – jau kas antras).

Nepaisant nuolatinių investicijų į prieglobsčio prašytojų priėmimo sąlygų gerinimą, **išlieka būtinų materialinių sąlygų užtikrinimo ir kitų priėmimo sąlygų gerinimo poreikis**. Reikia toliau tobulinti Užsieniečių registracijos centro infrastruktūrą.

Užsieniečių integracijos sritis

Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos užsieniečių integracijos centruose ir Pabėgėlių priėmimo centre teikiamos informavimo, socialinės, psichologinės, vertimo, teisinės paslaugos, organizuojami lietuvių kalbos, pilietinio ugdymo mokymai (2020 m. integracijai skirtose programose dalyvavo 2 418 dalyvių (palyginti su 2019 m. duomenimis, padidėjo 8,77 proc.)).

Tačiau **trečiųjų šalių piliečių integracijos sistema vis dar išlieka fragmentuota**: tarpinstitucinio bendradarbiavimo trūkumas, nėra efektyvios integracijos stebėsenos ir vertinimo sistemos, trūksta ryšio su vietos bendruomenėmis, nepakankamas bendruomeninių organizacijų ir nevyriausybinių organizacijų įsitraukimas į šią sritį, **vis dar pasigendama aktyvesnio įsitraukimo ir palaikymo savivaldybių lygmeniu**.

Užsieniečiai susiduria su integracijos sunkumais. Nedideli atlyginimai ir darbo vietų trūkumas kai kuriuose regionuose, nepakankamas lietuvių kalbos mokėjimas, savo teisių nežinojimas, nepaklausios turimos specialybės, išsilavinimą patvirtinančių dokumentų trūkumas, darbdavių nusistatymas ir stereotipai – tai pagrindinės ir svarbiausios kliūtys užsieniečiams sėkmingai įsitvirtinti į Lietuvos visuomenę ir darbo rinką (2020 m. **darbo neturinčių trečiųjų šalių piliečių skaičius išaugo 67,5 proc.**, Užimtumo tarnyboje buvo užregistruoti 7 642 darbo ieškantys trečiųjų šalių piliečiai (2019 m. – 1883), iš kurių bedarbio statusas suteiktas 1 973 asmenims).

Kovos su neteisėta migracija sritis

2020 m. **neįleistų trečiųjų šalių piliečių skaičius sumažėjo 25 proc.** Tai sietina su daugiau kaip **2,5 karto sumažėjusiu atvykstančiųjų iš trečiųjų šalių piliečių srautu**, kas sietina su COVID-19 priemonėmis (nebūtinių kelionių iš trečiųjų šalių į ES erdvę ribojimas, laikinas vidaus sienų kontrolės atnaujinimas, skrydžių stabdymas). Šios priemonės turėjo įtaką ir **neteisėtos migracijos srauto į (per) Lietuvos Respubliką mažėjimui, kuris 2020 m. sumažėjo trečdaliu (31 proc.)**

Institucinės sandaros ir bendradarbiavimo tobulinimo sritis

2020 m. toliau buvo **įgyvendinama MIGRIS plėtra**. Įdiegus MIGRIS II prieaugį sukurtos ir realizuotos integracinės sąsajos su Nacionaline vizų informacine sistema ir Nacionaline egzaminų centro informacine sistema, sukurtos galimybės pateikti elektroninius prašymus dėl užsieniečio duomenų pasikeitimo, įrašymo į patvirtintų įmonių sąrašą, leidimo pakeisti darbdavį išdavimo ir Lietuvos pilietybės klausimais (sukurtos daugiau nei 35 formos), tarpininkavimo raštus dėl nacionalinės ar Šengeno vizos, leidimo laikinai gyventi išdavimo (keitimo) ar darbdavio, darbo funkcijai pakeisti, rezervuoti vizito laiką lietuvių kalbos ir Konstitucijos pagrindų egzaminams, taip pat vykdyti MIGRIS III prieaugio sukūrimo darbai.

2020 m. per MIGRIS pateikta daugiau kaip 73 tūkst. prašymų, rezervuota daugiau kaip 357 tūkst. vizitų į migracijos padalinius. Įdiegus MIGRIS ir užkirtus kelią fiktyvioms vizitų registracijoms, užsieniečių **vizito laukimo laikas sutrumpėjo nuo 3 mėnesių iki 1–2 darbo dienų** (užsieniečiai aptarnaujami tik pagal išankstinę registraciją). Sprendimų dėl leidimų gyventi priėmimo vidutinė trukmė sumažėjo nuo 90–120 dienų iki 20–60 dienų. Optimizavus klientų aptarnavimo procesus, vidutinis laukimo gyvoje eilėje laikas sutrumpėjo iki 15 minučių (2018–2019 m. I pusmetį reikėjo laukti iki 45 minučių). 2020 m. Migracijos departamento Vilniaus skyriaus klientai teikiamas paslaugas įvertino tik labai gerai.

Tarptautinio bendradarbiavimo sritis

2020 m. Lietuva toliau pirmininkavo **Prahos proceso** (regioninės bendradarbiavimo platformos migracijos srityje, apimančios 50 valstybių) Strateginei grupei ir dalyvavo proceso renginiuose, vykdant ES patirties perdavimą ne ES šalims. Lietuva pirmininkavimo metu užtikrino Prahos proceso plėtrą bei matomumą, plėtojo du pagrindinius proceso veiklos instrumentus – Migracijos observatoriją (angl. *Migration Observatory*) ir Mokymų akademiją (angl. *Training Academy*), skirtus migracijos procesų analizei, informacijos sklaidai ir pajėgumams stiprinti. Lietuvos iniciatyva pradėtas bendradarbiavimo tarp Prahos proceso ir Europos migracijos tinklo derinimo procesas, plėtotas bendradarbiavimas ir sinergija su kitais migracijos dialogais ir tinklais. Po dvejų metų pirmininkavimo Prahos procesui, 2020 m. pabaigoje LR perdavė pirmininkavimą Čekijos Respublikai.

2020 m. **pasikeitė Baltarusijos Respublikos valdžios institucijų, tarp jų ir Baltarusijos Respublikos valstybinio pasienio komiteto, dvišalio bendradarbiavimo su VSAT pobūdis.**

Ankstesniais metais vykęs produktyvus bendradarbiavimas tarp VSAT ir Baltarusijos valstybinio pasienio komiteto tapo tik formalus.

3. Pagrindinės rekomendacijos

Emigracijos ir grįžtamosios migracijos srityje:

- ✓ nustatyti aiškias strategines grįžtamosios migracijos skatinimo kryptis;
- ✓ skatinti užsienyje gyvenančius lietuvius išlaikyti lietuviybę, palaikant lietuviškų mokyklų veiklą, plečiant mokymosi nuotoliniu būdu Lietuvoje galimybes ir tobulinant nuotolinio mokymo programas;
- ✓ pritaikyti tinkamą iš užsienio grįžusių ir atvykusių mokinių adaptaciją ir integraciją į Lietuvos švietimo sistemą;
- ✓ didinti paramą lietuvių bendruomenėms užsienyje, organizuojant kultūrinius renginius, siekti geresnio informavimo apie lietuviškos kultūros renginius jų gyvenamojoje šalyje;
- ✓ siekti teikiamų administracinių paslaugų skaitmeninimo ir pritaikymo užsienyje esantiems vartotojams, efektyvesnio konsulinių funkcijų prieinamumo, paslaugų nuotoliniu būdu teikimo;
- ✓ užtikrinti lietuvių kalbos kursų prieinamumą, organizuoti grįžusiųjų įsitraukimą į kultūros ir socialines veiklas;
- ✓ skatinti toleranciją ir formuoti pozityvų grįžtančiųjų įvaizdį, pasitelkti internetinę žiniasklaidą;
- ✓ plėsti užsienyje gyvenančių ir grįžtančių lietuvių informavimą ir konsultavimą aktualiais gyvenimo Lietuvoje klausimais;
- ✓ teikti pagalbą ieškantiems darbo, informaciją apie įsidarbinimo galimybes teikiant jiems dar būnant užsienyje, plėtoti integracijos paramą grįžusiems asmenims.

Imigracijos srityje:

- ✓ įvertinti suinteresuotų subjektų (užsieniečių, darbdavių, mokslo ir studijų įstaigų ir kt.) nuomonę apie imigracijos procedūras;
- ✓ atlikti išplėstinį poveikio vertinimą dėl prioritetinių grupių užsieniečių pritraukimo ir išlaikymo Lietuvos Respublikoje tobulinimo galimybių;
- ✓ užtikrinti valstybės ir darbo rinkos poreikius atitinkančią imigracijos politiką;
- ✓ stiprinti užsieniečių teisėto buvimo ir darbo Lietuvos Respublikoje kontrolę, stebėti ir laiku pašalinti galimybes piktnaudžiauti imigracijos procedūromis;
- ✓ įgyvendinti „International House Vilnius“ projektą;
- ✓ tobulinti informacines sistemas ir užtikrinti jų tarpusavio sąveikumą.

Ataskaitoje rekomendacijos pateikiamos taip pat ir kitose srityse – prieglobsčio (tarptautinės apsaugos), užsieniečių integracijos, kovos su neteisėta migracija, tarptautinio bendradarbiavimo.

Vidaus reikalų ministerija kartu su ataskaita teikia Vyriausybės protokolinio sprendimo projektą, kuriame teikiami siūlymai atsakingoms institucijoms.

4. Dalykinio vertinimo išvada. Siūlome ataskaitą svarstyti Vyriausybės pasitarime.

Patarėjas

Audrius Kasinskas

Audrius Kasinskas, tel. +37070663733, el. p. audrius.kasinskas@lr.lt